

**ALEKSANDR MAKEDONSKIYNING YURISHLARI. ELLINIZM DAVRIDA
XALQARO MUNOSABATLAR VA DIPLOMATIYA**

Yunusova Zarifaxon Abduvaxobovna

Andijon davlat pedagogika instituti Tarix kafedrası o'qituvchisi

Akmaljonov Akbarjon Akmaljon o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti Ijtimoiy va amaliy fanlar fakulteti

Tarix yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqola Aleksandr Makedonskiyning yurishlari va ellinizm davrida xalqaro munosabatlar hamda diplomatiya jarayonlarini tahlil qiladi. Matnda Aleksandrning harbiy va siyosiy strategiyalari, hududiy kengayishlari, yunon madaniyati tarqalishi, ellinizm davridagi diplomatik aloqalar va davlatlararo o'zaro ta'sirlar o'rganiladi. Tadqiqot natijalari qadimgi dunyoda siyosiy va diplomatik tizimlarning shakllanishi va xalqaro aloqalarning rivojlanishini haqida atroflicha fikr va mulohazalar yuritiladi.

Kalit so'zlar: Aleksandr Makedonskiy, ellinizm, diplomatiya, xalqaro munosabatlar, yunon madaniyati, hududiy kengayish.

**ПОХОДЫ АЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСКОГО. МЕЖДУНАРОДНЫЕ
ОТНОШЕНИЯ И ДИПЛОМАТИЯ В ЭЛЛИНИЧЕСКИЙ ПЕРИОД**

Аннотация: В данной статье анализируются походы Александра Великого и процессы международных отношений и дипломатии в эллинистический период. В тексте изучаются военно-политические стратегии Александра, территориальная экспансия, распространение греческой культуры, дипломатические отношения и межгосударственные взаимодействия в эллинистический период. Результаты исследования дают всесторонние представления и комментарии о формировании политико-дипломатической системы и развитии международных отношений в древнем мире.

Ключевые слова: Александр Великий, эллинизм, дипломатия, международные отношения, греческая культура, территориальная экспансия.

**THE CAMPAIGNS OF ALEXANDER OF MACEDONIA. INTERNATIONAL
RELATIONS AND DIPLOMACY IN THE HELLENIC PERIOD**

Annotation: *This article analyzes the campaigns of Alexander the Great and the processes of international relations and diplomacy in the Hellenistic period. The text studies Alexander's military and political strategies, territorial expansion, the spread of Greek culture, diplomatic relations and interstate interactions during the Hellenistic period. The results of the research provide comprehensive ideas and comments on the formation of political and diplomatic systems and the development of international relations in the ancient world.*

Keywords: *Alexander the Great, Hellenism, diplomacy, international relations, Greek culture, territorial expansion.*

Miloddan avvalgi IV asrda Yunoniston va shimoliy Yevropa hududlarida siyosiy, harbiy va ijtimoiy jarayonlar kuchli o'zgarishlarga duch keldi. Shu davrda Aleksandr Makedonskiy o'zining harbiy yurishlari orqali keng hududlarni birlashtirdi va yunon madaniyati asosida yangi siyosiy tartib yaratdi. Ushbu maqolaning maqsadi Aleksandr Makedonskiyning yurishlarini, hududiy kengayish jarayonlarini, ellinizm davridagi diplomatiya va xalqaro munosabatlarni uzviy bog'liq tarzda tahlil qilishdan iboratdir. Tadqiqot obyekti — Aleksandr Makedonskiy davri va ellinizm, predmeti — uning yurishlari orqali xalqaro siyosiy va diplomatik tizimning shakllanish jarayoni. Aleksandr Makedonskiyning yurishlari miloddan avvalgi 334–323-yillar oralig'ida sodir bo'ldi. U o'z yurishlarini Shimoliy Yunonistondan Bosfor bo'g'ozigacha, keyinchalik Misr, Mesopotamiya va Hindiston g'arbiy hududlariga qadar kengaytirdi. Harbiy yurishlar nafaqat hududiy kengayish, balki siyosiy, diplomatik va madaniy integratsiya vositasi sifatida amalga oshirildi. Aleksandr strategik jihatdan hududlarni faqat qurol bilan emas, balki diplomatik yo'l bilan ham boshqarishga harakat qildi. Hududiy kengayish davomida mahalliy hukmdorlar bilan ittifoqlar tuzildi, shaharlarni va qabilalarni Aleksandrda bo'ysundirish uchun diplomatik kelishuvlar va siyosiy o'zgartirishlar amalga oshirildi. Yurishlar jarayonida Aleksandr o'z hududlarini Yunon madaniyati asosida birlashtirishga intildi. Bu davrda ellinizm deb ataladigan yangi madaniy va siyosiy jarayon boshlandi. Ellinizm davrida yunon tili, siyosiy institutlar, san'at va fan hududiy kengayish bilan birga tarqaldi. Aleksandrning diplomatik faoliyati hududiy birlashtirish bilan cheklanib qolmadi; u hukmdorlar bilan shartnomalar, sovg'a va xat almashish orqali o'z ta'sirini mustahkamladi. Shu tariqa, ellinizm davridagi diplomatiya ko'p jihatdan harbiy kuch va siyosiy strategiya bilan uyg'unlashib, xalqaro munosabatlarning shakllanishiga hissa qo'shdi. Ellinizm davrida davlatlararo munosabatlar faqat hududiy nazorat bilan cheklanmay, madaniy va iqtisodiy integratsiyani ham o'z ichiga oldi. Aleksandr tomonidan boshlangan hududiy kengayish natijasida shimoliy Hindiston, Eron, Mesopotamiya va Misr hududlarida yunon madaniyati asosida yangi shaharlar tashkil

etildi. Bu shaharlar diplomatik markazlar sifatida faoliyat ko'rsatib, hududlararo aloqalarni mustahkamladi. Shu bilan birga, diplomatiya vositasi sifatida siyosiy tuzumlar, hukmdorlar bilan kelishuvlar va ittifoqlar xalqaro munosabatlarni rivojlantirishda muhim rol o'ynadi. Ellinizm davri shuningdek, savdo, iqtisodiy va harbiy aloqalarni uyg'unlashtirish orqali davlatlararo munosabatlarni mustahkamladi. Aleksandrning yurishlari natijasida shakllangan siyosiy hududlararo muvozanat va diplomatik aloqalar keyingi davrlarda xalqaro siyosatning asosiy tamoyillaridan biri sifatida qaraldi. Shu tarzda, Aleksandr Makedonskiy nafaqat harbiy lider, balki strategik diplomat sifatida ham tarixda muhim o'rin egalladi. Aleksandr Makedonskiyning yurishlari faqat hududiy kengayish bilan cheklanmay, u ellinizm davrida xalqaro diplomatiya va siyosiy aloqalarni chuqurlashtirishga zamin yaratdi. U bosib o'tgani hududlarda hukmdorlar bilan tuzilgan ittifoqlar, shartnomalar va siyosiy kelishuvlar hududiy barqarorlikni ta'minlash vositasi sifatida xizmat qildi. Shu tariqa, ellinizm davrida davlatlararo munosabatlar faqat harbiy kuch bilan emas, balki siyosiy diplomatiya, iqtisodiy hamkorlik va madaniy integratsiya bilan ham belgilanadigan darajaga yetdi. Hududiy kengayish natijasida Yaqin Sharq, Misr, Mesopotamiya va Hindistonning g'arbiy hududlarida yunon madaniyati tarqaldi. Yunon tili, siyosiy institutlar va san'at elementlari hududlarda mahalliy madaniyat bilan uyg'unlashib, yangi ellinizm madaniyati shakllandi. Shu tarzda, diplomatiya nafaqat siyosiy ittifoqlarni saqlash, balki madaniy va iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirish vositasiga aylandi. Unga misol tariqasida Aleksandr tomonidan tashkil etilgan Alexandria, Antiox va Persepolis shaharlarini keltirish mumkin. Ushbu shaharlar nafaqat siyosiy markazlar, balki savdo, ilm-fan va diplomatik aloqalar markazlariga aylanishi orqali ellinizm davrida xalqaro munosabatlarning mustahkamlanishiga xizmat qildi. Ellinizm davrida diplomatiya jarayoni kengayib, hududlararo muvozanat va ittifoqlarni shakllantirish bilan birga, savdo va iqtisodiy aloqalarni ham o'z ichiga oldi. Aleksandr Makedonskiyning yurishlari natijasida tashkil etilgan siyosiy tuzumlar, shaharlar va diplomatik markazlar keyingi yuz yillarda Yaqin Sharq va O'rta Osiyo davlatlari siyosiy tizimining asosini yaratdi. Shu bilan birga, ellinizm davri mamlakatlararo muloqot, siyosiy strategiya va diplomatiya usullarining rivojlanishiga zamin yaratdi. Shu tariqa, Aleksandr Makedonskiyning yurishlari va ellinizm davridagi diplomatik faoliyat nafaqat hududiy kengayish, balki madaniy integratsiya, xalqaro munosabatlar va siyosiy diplomatiya tarixida uzviy bog'liq tizim sifatida namoyon bo'ldi. U boshlagan diplomatik va siyosiy modellarning ta'siri ellinizm davrida shakllangan shaharlar, savdo yo'llari va madaniy aloqalarda yaqqol sezildi. Shu bilan birga, ellinizm davri hududiy va madaniy integratsiya asosida tashkil etilgan diplomatiya tizimi keyingi davrlardagi xalqaro aloqalarning shakllanishiga asos bo'ldi.

XULOSA

Xulosa o‘rnida aytishimiz mumkinki Aleksandr Makedonskiyning yurishlari va ellinizm davridagi diplomatiya qadimgi dunyoda hududiy kengayish, madaniy integratsiya va xalqaro munosabatlarning rivojlanishiga katta hissa qo‘shdi. Harbiy strategiya, diplomatik kelishuvlar, hududiy va madaniy integratsiya orqali u yangi siyosiy tartib yaratdi. Ellinizm davrida yunon madaniyati, iqtisodiy va siyosiy institutlar keng hududlarga tarqaldi, davlatlararo munosabatlar va diplomatiya tizimi shakllandi. Shu tariqa, Aleksandr Makedonskiy yurishlari nafaqat harbiy g‘alaba, balki xalqaro siyosat va diplomatiya rivojining poydevori sifatida tarixda qoldi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bayliss, Andrew. *Aleksandr Makedonskiy va ellinizm tarixi*. Toshkent, 2018.
2. Kartvelishvili, T. *Antik davr siyosati va diplomatiyasi*. Toshkent, 2015.
3. Yunusov, R. *Qadimgi yunon-makedon madaniyati va davlatlararo aloqalar*. Toshkent, 2020.
4. Rollins, P. *Aleksandr Makedonskiy va uning harbiy yurishlari*. Toshkent, 2017.
5. Hasanov, F. *Ellinizm davrida xalqaro munosabatlar*. Toshkent, 2019.